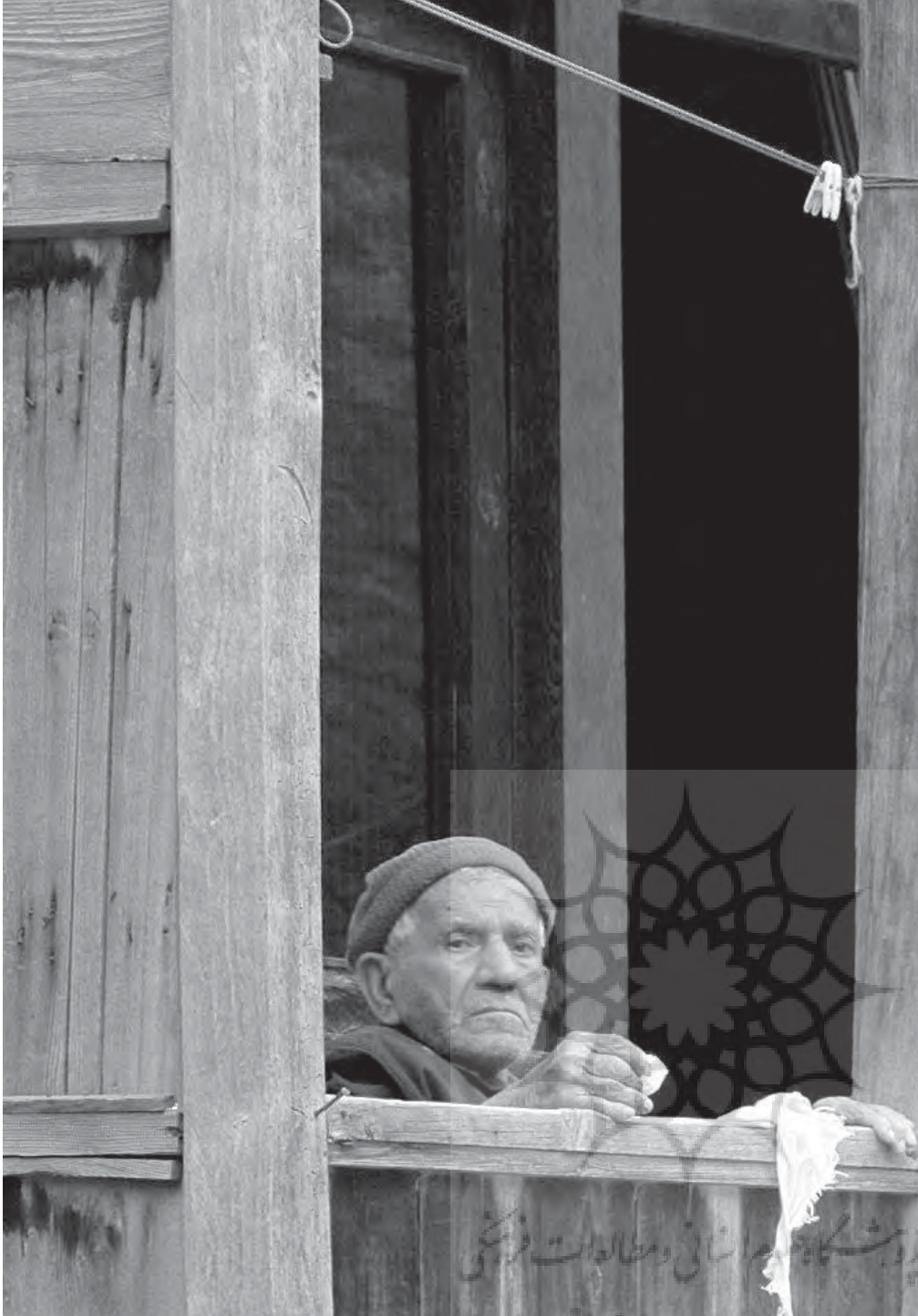

پدیده سالمندی در ایران و پیامدهای آن

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مقاله علمی تخصصی
آریتا امیرصدری

کارشناس مرکز جمعیت‌شناسی دانشکده
بهداشت دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

حمید سلیمانی

کارشناس بیمارستان امام موسی
کاظم (علیه‌السلام)، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

اشاره

افزایش طول عمر انسان‌ها و اضافه شدن جمعیت سالمندان یکی از دستاوردهای قرن بیستم است. سالخوردگی جمعیت عبارت است از افزایش نسبت سالمندان به کل جمعیت جامعه. پدیده سالمندی جمعیت، ناشی از بهبود استانداردهای زندگی، شرایط بهداشتی، اجتماعی، اقتصادی، کاهش مرگ و میر، افزایش امید به زندگی و اعمال سیاست کنترل مولید است.

در این مقاله روند تغییرات عددی و نسبت جمعیت سالمندان ۶۰ ساله و بیشتر با استفاده از آمار سرشماری‌های ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و برخی از آمارهای برآوردی موجود سال ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۱ توسط مرکز آمار ایران، مطالعه شده است. ابتدا برخی از فاکتورها و ساخت جمعیتی سالمندان در جهان بررسی شده است و سپس پاره‌ای فاکتورهای ساخت جمعیتی سالمندان ایران در سال ۱۳۷۵ مورد بررسی قرار گرفته است، آنگاه چند مورد از شاخص‌های جمعیت در سال ۱۳۷۵ و میانه سنی جمعیت، رشد سالانه جمعیت، نسبت وابستگی و امید به زندگی در بدو تولد در طی سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۱ بررسی شده است. در بخشی از مقاله به بررسی توزیع استانی سالمندان کل کشور در سال ۱۳۷۵ پرداخته شده است.

افزایش امید به زندگی و کاهش سطح باروری موجب بالارفتن شمار سالمندان ۶۵ ساله و بیشتر در جمعیت کل کشور و گرایش ساخت جمعیتی کشور از ساخت جوان به بزرگسال شده است. سالمندی موضوعی چندبعدی است و پرداختن به تمام ابعاد آن از عهده یک بخش یا سازمان خارج است. لازم است تمام دستگاه‌ها، سازمان‌های مرتبط، با اقدام‌های هماهنگ به مرتفع‌ساختن نیازهای سالمندان و تعدیل اثرات سالخوردگی جمعیت بپردازند. این مهم زمانی محقق خواهد بود که سیاست کشوری سالمندی، تدوین وظایف بخش‌های مختلف تعیین شود.

ژورنال علمی و مطالعات فرهنگی

رساله جامع علوم انسانی

دیباچه

موضوع سلامتی و ارتباط آن با افزایش سال‌های زندگی در عصر حاضر چالش‌های فراوانی را به وجود آورده است. افزایش طول عمر انسان‌ها و اضافه‌شدن جمعیت سالمندان یکی از دستاوردهای قرن بیستم است. سالخوردگی جمعیت پدیده‌ای است که برخی از جوامع بشری با آن روبه‌رو هستند و برخی دیگر در آینده‌ای نزدیک با آن درگیر خواهند شد.

هر چند سالمندی فرایند مداومی در زندگی انسان است، ولی اینکه دقیقاً از

چه سنی آغاز می‌شود و چه وقت می‌توان فردی را سالخورده تلقی نمود دقیقاً مشخص نیست؛ چرا که هر کس ممکن است در سن خاصی پیر شود؛ به‌طوری که برخی افراد در سنین جوانی پیر می‌شوند و برخی تا دیرزمانی جوان می‌مانند. لذا در واقع سن تقویمی، شاخص دقیق سالمندی زیست‌شناختی نیست. به طوری که بسیاری از روشنفکران، نقاشان، مجسمه‌سازان و فلاسفه مثلاً محمد زکریای رازی، حکیم جرجانی، میکال آنژ، پیکاسو، گوته، پاستور و... شاهکارهایشان را در سال‌های دهه

هفتاد و هشتاد زندگیشان خلق کرده‌اند. با وجود این، در اغلب جوامع، مرز قراردادی سالمندی ۶۰ سالگی است (به همین دلیل افراد ۶۰ ساله و بالاتر به عنوان سالمندان یک کشور شناخته می‌شوند، اگرچه در برخی منابع دیگر، ۶۵ سالگی به عنوان مرز مشخص‌کننده در نظر گرفته شده است).

سالخوردگی جمعیت

سالخوردگی یا پیرشدن جمعیت، عبارت است از افزایش روزافزون نسبت سالمندان در مقایسه با سایر گروه‌های سنی. به عبارت دیگر، مرحله‌ای است که طی

آن افراد سالمند نسبت بیشتری از کل جمعیت را به خود اختصاص می‌دهند. با کاهش میزان باروری کلی از یک سو و کاهش میزان مرگ و افزایش امید به زندگی از سوی دیگر، ساختار سنی جمعیت از گروه‌های سنی جوان به پیرتر تغییر می‌یابد.

طی نیم قرن گذشته میزان باروری کلی در جهان از ۵ به ۲/۷ کودک برای هر زن کاهش یافته است که شاید طی نیم قرن آینده به ۲/۱ برسد. امید به زندگی در سطح جهانی در این مدت تقریباً ۲۰ سال افزایش یافته است.

پدیده سالمندی جمعیت، ناشی از بهبود استانداردهای زندگی، شرایط بهداشتی، اجتماعی، اقتصادی، کاهش مرگ و میر، افزایش امید به زندگی و اعمال سیاست کنترل موالید است. لذا باید آن را بحق یک موفقیت به حساب آورد. سالخوردگی جمعیت، تا چند سال قبل صرفاً در کشورهای پیشرفته جلب توجه می‌کرد، ولی امروزه در بسیاری از کشورهای در حال پیشرفت نیز به علت کاهش میزان مرگ و افزایش امید به زندگی در بدو تولد، حادث گردیده است. این تغییر در ساختار سنی جمعیت تأثیر عمیقی در ابعاد اقتصادی و اجتماعی جوامع به دنبال خواهد داشت.

تغییر توزیع سنی مشخص‌کننده پدیده سالخوردگی جمعیت است و مقایسه هرم سنی جمعیت ایران در سال‌های ۱۳۳۵ تا ۱۳۷۵ و برآورد آن برای سال‌های ۲۰۲۵ و ۲۰۵۰ مبین گرایش جمعیت ایران به سوی فرایند سالمند شدن است.

هدف کلی این مقاله بررسی و معرفی پدیده سالخوردگی جمعیت و جایگاه ایران از نظر آماری است که اهداف اختصاصی زیر را پیگیری می‌کند:

- تعیین نسبت سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر در سال‌های مختلف (۱۳۵۵ تا ۱۳۸۰) در ایران به کل جمعیت

- تعیین میانه و میانگین سنی در کل کشور بر اساس سرشماری کشوری سال ۱۳۷۵ و آمار برآوردی سال‌های ۱۳۶۵،

۱۳۷۵ و ۱۳۸۱

- تعیین توزیع سالمندان کل کشور بر حسب جنس (در سال ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۱)

- تعیین درصد جمعیت ۶۰ ساله و بالاتر بر حسب شهری و روستایی در کل کشور (در طی سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۷۵)

- تعیین توزیع جمعیت ۶۰ ساله و بالاتر به تفکیک جنس بر حسب شهری و روستایی (سال ۱۳۷۵)

- تعیین توزیع سالمندان کشور بر حسب وضع سواد (طی سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۷۵)

- تعیین توزیع سالمندان کشور بر حسب وضع سواد به تفکیک جنس (در سال ۱۳۷۵)

- تعیین توزیع جمعیت ۶۰ ساله و بالاتر بر حسب وضع سواد به تفکیک شهری و روستایی

- توزیع استانی سالمندان کل کشور (در سال ۱۳۷۵)

- تعیین توزیع سالمندان بر حسب وضع زناشویی

- تعیین توزیع فراوانی خانوارهای معمولی با سرپرست ۶۰ ساله و بیشتر بر حسب تعداد خانوار

- تعیین توزیع جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر بر حسب وضع فعالیت (در سال ۱۳۷۵)

پدیده سالمندی جمعیت،

ناشی از بهبود استانداردهای

زندگی، شرایط بهداشتی،

اجتماعی، اقتصادی، کاهش

مرگ و میر، افزایش امید

به زندگی و اعمال سیاست

کنترل موالید است.

- تعیین توزیع جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر بر حسب وضع اشتغال به تفکیک جنس (در سال ۱۳۷۵)

- تعیین درصد شاغلان ۶۰ ساله و بیشتر به تفکیک جنس بر حسب بخش فعالیت (در سال ۱۳۷۵)

وجود آمار دقیق (مانند ساختار سنی، وضع سواد، بعد خانوار، وضع اشتغال و فعالیت، توزیع استانی سالمندان و نظایر آن) و استفاده مناسب از آنها به شناخت وضعیت سالمندان در گذشته و حال کمک می‌نماید، به گونه‌ای که بر مبنای آن می‌توان تدابیری در خصوص سالمندان اندیشید. اصولاً موضوع سالمندی در دو سطح و زمینه مطرح می‌شود:

(۱) پیرسنی و سالمندی جمعیت

(۲) موضوع تعداد پیران و سالمندان

در کشورهای در حال توسعه، در حال حاضر موضوع پیرسنی در جمعیت آنان مطرح نیست، ولی مسئله شمار و حجم پیران و لزوم توجه به آن مطرح است (گرچه تعداد پیران ممکن است در مقام مقایسه با جمعیت کل این کشورها مقدار کمی در حدود چهار درصد کل جمعیت باشد). لذا در این مقاله روند تغییرات عددی و نسبت جمعیت سالمندان ۶۰ ساله و بیشتر با استفاده از آمار سرشماری‌های ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و برخی از آمارهای برآوردی موجود سال ۱۳۸۰ الی ۱۳۸۱ توسط مرکز آمار ایران، مطالعه شده است.

ابتدا ساخت جمعیتی سالمندان از نظر ترکیب سنی و جنسی، چگونگی وضع تأهل و سواد در سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۸۰ مورد بررسی قرار گرفته، سپس چند مورد از شاخص‌های جمعیت مثل نسبت کهنسالی و نسبت وابستگی سنی کهنسالی در سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۰ محاسبه شده است. برای دقت بیشتر در بررسی تعداد و نسبت سالمندان کشور، در مواردی که اطلاعات موجود بوده است، سعی شده علاوه بر آمار سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر، آمار سالمندان ۶۵ ساله و بالاتر هم مورد بررسی قرار گیرد.

سال	جمعیت	تعداد کل سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر	درصد سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر در جمعیت کل کشور	تعداد کل سالمندان و بالاتر	درصد سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر در جمعیت کل کشور	امید به زندگی بجز تولد	رشد سالانه جمعیت	میانگین سنی	میانگین سنی وابستگی
۱۳۵۵	۳۳۷۰۸۷۴۴	۱۷۷۰۶۱۴	۵/۲	۱۰۶۶۷۲۷	۳/۵	۵۵/۵	۳/۹	۱۶/۰۵	---
۱۳۶۵	۴۹۴۴۵۰۱۰	۲۶۸۶۳۵۰	۵/۴	۱۵۰۱۷۱۸	۳	۶۰/۷	۲/۵	۱۷	۲۱/۷۲
۱۳۷۵	۶۰۰۵۵۴۸۸	۳۹۷۸۱۲۷	۶/۶	۲۵۹۵۱۸۱	۴/۳	۶۵	۱/۵	۱۹/۴	۲۴/۰۳
۱۳۸۱	۶۸۰۷۰۰۰۰	۴۳۵۶۴۸۰	۶/۴	---	۴/۵	۶۸/۴	۱/۴	---	---

جدول ۱: تعداد و نسبت سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۵۵

نتایج

جهت روشن شدن وضعیت سالمندی جمعیت ایران (با توجه به جدول ۱) لازم به توضیح است که بر اساس تقسیم‌بندی سازمان ملل متحد، کشورها دارای سه نوع ساخت جمعیتی جوان، بزرگسال و سالخورده هستند. شاخص این نوع ساختار، نسبت جمعیت سالخورده ۶۵ ساله و بالاتر در کشورهاست؛ به این صورت که کشورهای دارای جمعیت جوان‌گرای هستند که نسبت سالخوردگان آنها زیر چهار درصد کشورهای دارای جمعیت بزرگسال، کشورهایی هستند که نسبت سالخوردگان آن بین ۴ تا ۶ درصد و کشورهای دارای جمعیت سالخورده، کشورهایی هستند که نسبت جمعیت سالمندان آنها ۷ درصد یا بیشتر باشد. همانگونه که در جدول «۱» ملاحظه می‌شود، طی دهه ۶۵-۱۳۵۵ اگر چه قدر مطلق تعداد سالمندان ۶۵ ساله به بالا افزایش یافته است ولی به علت رشد مولد و کاهش مرگ و میر نوزادان سهم این گروه جمعیتی از ۳/۵ درصد در سال ۱۳۵۵ به ۳ درصد در سال ۱۳۶۵ کاهش یافته است. در دهه ۵۷-۵۶۳۱ درصد سالمندان ۶۵ ساله و بالاتر از ۳ درصد به ۳/۴ درصد و در سال ۱۳۸۱ درصد سالمندان ۶۰ ساله

و بالاتر در جمعیت کل کشور به رقم ۶/۴ درصد افزایش یافته است. این مطلب موید این نکته است که با افزایش امید به زندگی و کاهش سطح باروری، ساخت جمعیتی کشور از ساخت جوان به ساخت جمعیتی بزرگسال تغییر یافته است و بر اساس برآورد درصد سالمندان ۶۰ ساله به بالاتر ایران تا سال ۱۴۰۴ شمسی به ۱۱/۵۷ درصد خواهد رسید.

برای قضاوت در تغییر ساختار سنی، ضروری است شاخص‌هایی ارزیابی شوند که در محاسبه آنها جمعیت همه سنین دخالت دارند. به بیان دیگر، شاخصی مطرح است که بیانگر توزیع سنی جمعیت باشد. بدین منظور، شاخص‌های میانه و میانگین سنی برای کل کشور در سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۱ محاسبه و با هم مقایسه شده است.

بر اساس نتایج به دست آمده میانگین سنی جمعیت کشور طی سال‌های ۱۳۶۵ تا ۱۳۷۵، بیش از دو سال افزایش یافته است و از رقم ۲۱/۷۲ سال در سال ۱۳۶۵ به رقم ۲۴/۰۳ سال در سال ۱۳۷۵ رسیده است. افزایش میانگین سنی را می‌توان ناشی از یک یا هر دو عامل کم شدن جمعیت جوان یا اضافه شدن جمعیت در سنین بعد از جوانی و کهنسالی دانست.

در مقایسه میانگین سنی جمعیت استان‌های کشور در سال‌های ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵، همین الگو مشاهده می‌شود.

میانگین سنی استان‌های گیلان، تهران و آذربایجان شرقی به ترتیب برابر با ۲۶/۵۷ سال، ۲۵/۶۶ سال و ۲۵/۱۵ سال است که در مقایسه با سایر استان‌ها، جمعیت آنها مسن‌تر شده است. استان‌های سیستان و بلوچستان با میانگین سنی ۲۰/۲۲ سال، کهگیلویه و بویراحمد با ۲۱/۰۲ سال و ایلام با ۲۱/۸۳ سال جوان‌ترین جمعیت کشور را دارند.

الف) توزیع سالمندان کل کشور بر حسب جنس

طبق آمار سرشماری سال‌های ۱۳۵۵، ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵، نسبت جمعیت سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر ایران به تفکیک جنس در جدول ۲ مشاهده می‌شود. این جدول بیانگر آن است که طی سه دهه مورد مطالعه نسبت زنان سالمند به کل جمعیت سالمند از ۴۸ درصد در سال ۱۳۵۵ به ۴۶ درصد در سال ۱۳۷۵ رسیده است و با توجه به ارقام برآوردی سال ۱۳۸۱، این نسبت به ۴۹/۴ رسیده است.

ب) جمعیت سالمندان شهر و روستا

حدود ۷۰ درصد جمعیت کشورهای پیشرفته در شهرها ساکن هستند و با ادامه

سال	تعداد کل سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر	تعداد مردان سالمند	درصد مردان سالمند در کل سالمندان	تعداد زنان سالمند	درصد زنان سالمند در کل سالمندان
۱۳۵۵	۱۷۷۰۶۱۴	۹۲۵۷۸۹	۵۲	۸۴۴۸۲۵	۴۸
۱۳۶۵	۲۶۸۶۳۵۰	۱۴۱۹۷۸۰	۵۳	۱۲۶۶۵۷۰	۴۷
۱۳۷۵	۳۹۷۸۱۲۷	۲۱۳۵۹۵۰	۵۴	۱۸۴۲۱۷۷	۴۶
۱۳۸۱	۴۳۰۳۰۰۰	۲۱۷۷۰۰۰	۵۰/۶	۲۱۲۶۰۰۰	۴۹/۴

جدول ۲: جمعیت ۶۰ ساله و بالاتر به تفکیک جنس طی سال‌های ۸۱-۱۳۵۵

روند طولانی‌مدت شهرنشینی بر تراکم جمعیت سالمندان در شهرها افزوده خواهد شد. جالب توجه است که هر چند نسبت زنان به مردان سالخورده در جوامع مختلف یکسان و بیش از «۱» است، ولی این نسبت در بسیاری از روستاها در سطح جهان برعکس است؛ مثلاً در مناطق روستایی کشورهای استرالیا، نیوزیلند و سوئد نسبت مردان به زنان سالخورده، بیشتر است که علت اصلی را می‌توان در الگوی ازدواج و بیشتر بودن احتمال بپوشیدن زنان و برگزیدگان زندگی شهری به وسیله آنها جست‌وجو کرد. در مجموع، در تمامی جوامع اعم از شهر و روستا، نسبت سالمندان مؤنث بیشتر از سالخورده‌گان مذکر است.

توزیع سالمندان کل کشور بر حسب شهری و روستایی طی سه دهه گذشته
در جدول شماره ۳ جمعیت کشور طی سال‌های ۷۵-۱۳۵۵ بر حسب شهری و روستایی مشاهده می‌شود.

طبق جدول شماره ۳، در حالی که در سال ۱۳۵۵، ۴۷ درصد کل جمعیت کشور شهرنشین و ۵۳ درصد روستائین بوده‌اند، در جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر ۴۵ درصد شهری و ۵۵ درصد روستائین بوده‌اند. طی دو دهه ۷۵-۱۳۵۵ به همان

نسبت که از جمعیت روستایی کاسته شده است، جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر روستایی نیز کاهش یافته است. ۱۲ درصد افزایش سالمندان روستائین طی دو دهه فوق به‌طور عمده ناشی از تغییر تعریف شهر و روستا طی سرشماری‌های ۱۳۵۵ و ۱۳۶۵ است. همچنین لوله‌کشی و وجود آب آشامیدنی سالم، گسترش بهداشت و آموزش در روستاها، آثار قابل توجهی بر افزایش امید به زندگی در مناطق روستایی داشته است.

جدول «۴» بیانگر آن است که ۵۳ درصد سالمندان شهری را مردان و ۴۷ درصد زنان تشکیل داده‌اند. در مقابل ۵۵ درصد سالمندان روستایی را مردان و ۴۵ درصد را زنان تشکیل داده‌اند. نسبت زنان سالمند روستائین اندکی کمتر از نسبت زنان سالمند شهرنشین است. این نکته با توجه به آمار مرگ سنی در شهر و روستا، مؤید آن است که مرگ و میر زنان روستایی بیش از مرگ و میر زنان شهرنشین است. همچنین در سرشماری‌ها، معمولاً شمار زنان روستایی با کم‌شماری مواجه است.

ج) وضعیت تحصیلات سالمندان
وضعیت تحصیلات جامعه، یکی از شاخص‌های مهم رشد اقتصادی، بهداشت و توانایی ارتباط کامل با جوامع پیشرفته

امروزی است و تقریباً در کلیه جوامع، تفاوت واضحی بین میزان تحصیلات سالخورده‌گان و جوانان وجود دارد؛ به طوری که در اغلب کشورهای پیشرفته، عده کثیری از افراد ۳۴-۱۵ ساله حداقل دوره تحصیلات ابتدایی را پشت سر گذاشته‌اند، در حالی که در همان جوامع میزان سالمندانی که موفق به تکمیل این دوره شده‌اند، کمتر از ۶۰ درصد است. ضمناً بر اساس اطلاعات موجود، کمتر از ۱۰ درصد سالمندان جهان از تحصیلات دانشگاهی برخوردار هستند و این رقم در جوامع مختلف، متفاوت است. از طرفی بر اساس داده‌های موجود، ارتباط مستقیمی بین میزان تحصیلات و سلامتی وجود دارد و کسانی که سطوح عالی‌تری را تجربه کرده‌اند، تمایل بیشتری به زندگی طولانی‌تر نیز دارند.

توزیع سالمندان کشور بر حسب وضع سواد

طبق سرشماری سال ۱۳۵۵، در کل سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر کشور، ۸۹ درصد بی‌سواد بوده‌اند. این رقم برای زنان سالمند ۹۵ درصد و برای مردان سالمند ۸۰ درصد بوده است.

در سال ۱۳۶۵، ۸۳ درصد از جمعیت سالمندان بی‌سواد بوده‌اند، در حالی که در سال ۱۳۷۵ حدود ۷۷ درصد آنها بی‌سواد

سال	جمعیت کل کشور				جمعیت ۶ ساله و بیشتر			
	شهری		روستایی		شهری		روستایی	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۳۵۵	۱۵۸۵۴۶۸۰	۴۷	۱۷۸۵۴۰۶۴	۵۳	۷۹۱۱۱۶	۴۵	۹۷۹۴۹۸	۵۵
۱۳۶۵	۲۶۸۱۴۴۵۶۱	۵۴	۲۲۳۴۹۳۵۱	۴۶	۱۳۸۸۳۶۱	۵۲	۱۲۸۳۷۵۳	۴۸
۱۳۷۵	۳۶۸۱۷۷۸۹	۶۱	۲۳۲۳۷۶۹۹	۳۹	۲۲۵۴۲۱۱	۵۷	۱۷۲۳۹۱۶	۴۳

جدول ۳: جمعیت کل کشور طی سال‌های ۷۵-۱۳۵۵ بر حسب شهری و روستایی

تعداد کل سالمندان ۶ ساله و بالاتر	شمار سالمندان شهری				شمار سالمندان روستایی			
	مردان		زنان		مردان		زنان	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۳۹۷۸۱۲۷	۲۲۵۴۲۱۱	۵۳	۱۰۷۲۸۱۴	۴۷	۱۷۲۳۹۱۶	۵۵	۷۶۹۳۶۴	۴۵

جدول ۴: توزیع جمعیت ۶ ساله و بالاتر به تفکیک جنس بر حسب شهری و روستایی در سال ۱۳۷۵

سال	جمعیت کل کشور				جمعیت ۶ ساله و بیشتر			
	باسواد		بی‌سواد		باسواد		بی‌سواد	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۳۵۵	۱۲۸۷۷۰۷۵	۴۷/۵	۱۴۲۳۵۷۶۹	۵۲/۵	۱۹۵۱۸۳	۱۱	۱۵۷۵۳۸۱	۸۹
۱۳۶۵	۲۳۹۱۳۱۹۵	۶۱/۸	۱۴۶۰۷۶۶۸	۳۷/۷	۴۵۳۵۵۵	۱۷	۲۲۳۲۷۹۵	۸۳
۱۳۷۵	۴۱۵۸۲۲۷۷	۸۰	۱۰۷۱۲۷۰۲	۲۰	۹۱۳۱۴۵	۲۳	۳۰۶۴۹۸۲	۷۷

جدول ۵: توزیع جمعیت ۶ ساله و بالاتر به تفکیک وضع سواد طی سال‌های ۷۵-۱۳۵۵

تعداد	کل کشور						جمعیت ۶ ساله و بیشتر					
	باسواد			بی‌سواد			باسواد			بی‌سواد		
	مرد	زن	درصد	مرد	زن	درصد	مرد	زن	درصد	مرد	زن	درصد
۲۲۶۴۲۷	۱۱۱۷۵۵	۶۱	۴۰۵۷۶۰	۷۳	۲۳۱۶۶	۱۱	۱۱۷۷۱۷	۲۱	۱۰۶۰۴۱۱	۸۱	۱۰۳۳۱۱۶	۵۳
۸۴۴۲۷	۶۵۵۵	۶۱	۴۰۵۷۶۰	۷۳	۲۳۱۶۶	۱۱	۱۱۷۷۱۷	۲۱	۱۰۶۰۴۱۱	۸۱	۱۰۳۳۱۱۶	۵۳

جدول ۶: توزیع سالمندان بر حسب وضع سواد به تفکیک جنس در سال ۱۳۷۵

درصد باسواد	جمعیت کل کشور				جمعیت ۶ ساله و بیشتر			
	شهری		روستایی		شهری		روستایی	
	درصد باسواد	درصد بی‌سواد	درصد باسواد	درصد بی‌سواد	درصد باسواد	درصد بی‌سواد	درصد باسواد	درصد بی‌سواد
۸۵	۱۵	۶۹	۳۱	۳۳	۶۷	۱۰	۹۰	

جدول ۷: توزیع جمعیت ۶ ساله و بیشتر بر حسب وضع سواد به تفکیک شهری و روستایی

و ۲۳ درصد باسواد بوده‌اند.

از نظر تفکیک جنسی در سال ۱۳۷۵ حدود ۵۴ درصد مردان و ۴۶ درصد زنان باسواد بوده‌اند. در حالی که این نسبت در میان جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر برای مردان ۷۶ و برای زنان ۲۴ درصد بوده است. این رقم به سطح ملی تفاوت چشمگیری دارد. در سال ۱۳۷۵، حدود ۸۵ درصد از جمعیت شهری باسواد، و ۱۵ درصد بی‌سواد و در همان سال در جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر شهری ۳۳ درصد باسواد و ۶۷ درصد بی‌سواد بودند. در مقابل جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر روستایی، ۱۰ درصد باسواد و ۹۰ درصد بی‌سواد بوده‌اند. ارقام فوق با ارقام سطح ملی تفاوت چشمگیری دارد. حدوداً نسبت بی‌سوادان سالمند به باسوادان سالمند ۱۲ برابر کل بی‌سوادان به باسوادان است.

د) توزیع استانی سالمندان کل کشور در سال ۱۳۷۵

درصد جمعیت گروه سنی بالای ۶۵ سال در ایران، به علت رشد فزاینده جمعیت و افزایش افراد گروه سنی زیر ۱۵ سال، تا سال ۱۳۶۵ همواره با کاهش مواجه بوده، در صورتی که در طول همین سال‌ها، تعداد کل جمعیت در این گروه سنی افزایش نیز پیدا کرده است. در سال‌های بعد از ۱۳۶۵ که میزان مولید رو به کاهش گذاشته است، به تدریج سهم جمعیت ۶۵ ساله و مسن‌تر کشور در ساختار سنی جمعیت بیشتر شده است، به نحوی که در سال ۱۳۷۵ به ۴/۳۷ درصد رسیده است. به عبارت دیگر نتایج به‌دست‌آمده از سرشماری عمومی نفوس و مسکن (سال ۱۳۷۵) نشان می‌دهد که جمعیت کشور در مرحله دوم انتقال جمعیت قرار دارد و به دلیل کاهش میزان باروری که به دنبال کاهش میزان مرگ و میر اتفاق افتاده، ساختار سنی جمعیت کشور تحت تأثیر قرار گرفته است. به طوری که در سال ۱۳۷۵، توجه به شاخص تشخیص جوانی، جمعیت کشور با فاصله بسیار کم از شاخص جوانی جمعیت قرار دارد، زیرا از بین ۲۶ استان کشور در سال ۱۳۷۵،

تعداد ۱۶ استان همچنان دارای جمعیت جوان هستند.

همانگونه که در جدول «۸» مشاهده می‌شود، سه نوع ساخت جمعیتی جوان، بزرگسال و سالخورده در بین استان‌های کشور وجود دارد. استان‌های خوزستان، سیستان و بلوچستان و کهگیلویه و بویراحمد با سه درصد جمعیت سالمند دارای ساخت جمعیتی جوان، استان‌های آذربایجان شرقی، اصفهان، خراسان، زنجان، همدان و یزد با ۵ درصد جمعیت سالمند دارای ساخت جمعیتی بزرگسال و استان‌های گیلان، مرکزی و سمنان با ۶ درصد جمعیت سالمند به ساخت جمعیتی سالخورده نزدیک هستند. در صورتی که استان‌ها بر حسب نسبت جمعیت ۶۵ ساله و بیشتر رتبه‌بندی شوند و با میانگین سطح ملی (۴ درصد) مقایسه گردند، نتیجه چنین خواهد بود که استان‌های آذربایجان شرقی، اصفهان، خراسان، سمنان، گیلان، همدان و یزد بیشتر از سطح ملی و استان‌های سمنان و گیلان با ۵/۱ درصد کل جمعیت خود بیشترین بخش این گروه سنی را در خود جای داده‌اند. استان‌های خوزستان، کهگیلویه و بویر احمد و سیستان و بلوچستان کمتر از سطح ملی جمعیت ۶۵ ساله و بیشتر دارند.

ه) توزیع سالمندان بر حسب وضع زناشویی

هر چند میزان مولید مذکر بیش از مولید مؤنث است، ولی میزان میراثی نیز در کلیه گروه‌های سنی، دارای چنین روندی است و در شرایط طبیعی در نهایت از سنین ۳۵-۳۰ سالگی به بعد نسبت زنان بیش از مردان بوده و در سالمندان نیز چنین وضعیتی حکمفرما خواهد بود. در مجموع، در بسیاری از کشورهای جهان، طول عمر زنان به طور متوسط حدود ۷-۵ سال بیشتر از مردان است، و در سال ۲۰۰۲ نسبت زنان ۶۰ ساله و بالاتر در کشورهای در حال پیشرفت، ۸۸۰ به ۱۰۰۰ و در کل جهان، بالغ بر ۸۰۰ به ۱۰۰۰ است. هر چه به رأس هرم جمعیت، نزدیکتر شویم، بر این نسبت، افزوده می‌شود، به طوری که

در بعضی از کشورها نظیر ژاپن به رقم ۲ به ۱ می‌رسد.

توزیع سالمندان کل کشور بر حسب وضع زناشویی

طبق نتایج به‌دست‌آمده در سرشماری سال ۱۳۷۵ از کل سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر کشور، حدود ۷۲/۵ درصد دارای همسرند که ۶۷ درصد آنان مردان سالمند و بقیه (۲۳ درصد) زنان سالمند هستند. ۹۰ درصد مردان سالمند دارای همسر هستند و در مقابل ۵۱ درصد زنان سالمند دارای همسرند. بی‌همسر بودن ۲۵/۶ درصد سالمندان به خاطر فوت همسرانشان است. از این تعداد ۱۷ درصد مردان و ۸۳ درصد زنان سالمند هستند. ۸ درصد مردان سالمند و ۴۶ درصد زنان سالمند بر اثر فوت همسر بی‌همسر شده‌اند. نسبت زنان سالمند که بی‌همسر بودند نشان بر اثر فوت می‌باشد تقریباً ۴/۹ برابر مردان سالمند همسر فوت شده است که هنوز بی‌همسرند. یکی از علل این تفاوت زیاد را می‌توان در بالا بودن نسبی سن مرد خانواده نسبت به همسرش دانست. دوم اینکه، بعد از فوت همسر امکان ازدواج مجدد برای مردان بیشتر از زنان است. سومین دلیل، وابستگی بیشتر زنان به فرزندانشان است. ۰/۶ درصد سالمندان بر اثر طلاق بی‌همسر می‌باشند که ۳۷ درصد آنها مردان سالمند و ۶۳ درصد زنان سالمند هستند. ۰/۸ درصد سالمندان هرگز ازدواج نکرده‌اند که ۴۶ درصد آنان را مردان سالمند و ۵۴ درصد آنان را زنان سالمند تشکیل می‌دهند.

وضعیت اقتصادی و نحوه امرار معاش در مورد وضعیت اقتصادی و نحوه امرار معاش سالمندان در سطح جهان مطالعات چندانی انجام نشده است ولی بر اساس داده‌های موجود، افراد سالخورده‌ای که با همسر خود یا یکی از اعضای خانواده زندگی می‌کنند، کمتر از کسانی که به تنهایی زندگی می‌کنند با فقر دست به گریبان هستند و زنان سالخورده بیش از مردان مشابه در فقر به سر می‌برند.

ردیف	نام استان	درصد جمعیت + ۶۰	درصد جمعیت + ۶۵
۱	آذربایجان شرقی	۷/۶	۵
۲	آذربایجان غربی	۶/۴	۵
۳	اردبیل	۶/۶	۴
۴	اصفهان	۷/۲	۴
۵	ایلام	۵/۴	۵
۶	بوشهر	۵/۵	۴
۷	تهران	۶/۴	۴
۸	چهارمحال و بختیاری	۶/۲	۴
۹	خراسان	۷	۴
۱۰	خوزستان	۵/۱	۵
۱۱	زنجان	۷/۰۷	۲
۱۲	سمنان	۸/۳	۴
۱۳	سیستان و بلوچستان	۴/۹	۵
۱۴	فارس	۶/۵	۳
۱۵	قم	۵/۹	۶
۱۶	کردستان	۶/۴	۴
۱۷	کرمان	۶/۵	۴
۱۸	کرمانشاه	۶/۴	۴
۱۹	کهگیلویه و بویر احمد	۵/۲	۴
۲۰	گیلان	۸/۸	۳
۲۱	لرستان	۵/۹	۶
۲۲	مازندران	۶/۷	۴
۲۳	مرکزی	۸/۳	۴
۲۴	هرمزگان	۶/۱	۶
۲۵	همدان	۷/۲	۴
۲۶	یزد	۷/۷	۵
کل		۷/۶	۵

جدول ۸: درصد توزیع استانی سالمندان کشور در سال ۱۳۷۵

تعداد سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر تعداد	دارای همسر		بی همسر بر اثر فوت همسر		بی همسر بر اثر طلاق		هرگز ازدواج نکرده		اظهار نشده	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد		
۳۹۷۸۱۲۷	۲۸۷۹۷۰۶	۷۲/۵	۱۰۱۸۴۷۰	۲۵/۶۹	۲۶۲۱۱	۰/۶	۳۲۵۴۹	۰/۸	۲۱۱۹۱	۰/۵
۲۱۳۵۹۵۰	۱۹۴۸۳۴	۶۷	۱۷۱۵۲۶	۱۷	۹/۷۱۷	۳۷	۱۴۹۱۳	۴۶	۳۹۶۰	۰/۲
۱۸۴۲۱۷۷	۸۴۴۸۷۲	۳۳	۸۴۶۹۴۴	۸۲	۱۶/۲۹۴	۶۲	۱۷۶۳۶	۵۲	۱۶۲۲۱	۰/۹

جدول ۹: توزیع جمعیت سالمند کشور بر حسب وضع زناشویی در سال ۱۳۷۵

در سال ۱۳۷۵، حدود ۹۰ درصد
سالمندان ۶۰ ساله و بالاتر
کشور در بخش خصوصی
مشغول به کار بوده‌اند.
این مطلب مؤید آن است که
افراد پس از رسیدن به سن
بازنشستگی برای تأمین معاش
خود در بخش خصوصی
مشغول به کار می‌شوند.

خانوارهای معمولی با سرپرست ۶۰ ساله و بیشتر در کشور در سال ۱۳۷۵

در حالی که حدود ۵ درصد از خانوارهای معمولی کشور یک نفره می‌باشند، ۱۴/۵ درصد آن را سالمنندان ۶۰ ساله و بیشتر تشکیل می‌دهند. به طوری که خانوارهای یک‌نفره با سرپرست مرد ۲۲ درصد و بقیه (۷۸ درصد) دارای سرپرست زن هستند.

توزیع جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر بر حسب جنس نشان می‌دهد در حالی که از کل مردان ۶۰ ساله و بیشتر ۶۱ درصد فعال می‌باشند این رقم در مورد زنان به ۳/۳ درصد کاهش می‌یابد.

در صورتی که جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر فعال بر حسب شاغل و بیکار را مورد بررسی قرار دهیم، ملاحظه خواهیم کرد که از کل جمعیت ۹۱/۶ درصد شاغل و ۸/۴ درصد بیکار هستند. ارقام مذکور برای مردان به ترتیب ۹۱/۵ درصد شاغل و ۸/۵ درصد بیکار و در مورد زنان ۹۳/۵ درصد شاغل و ۶/۵ درصد بیکار هستند.

ز) جمعیت ۶۰ ساله و بیشتر بر حسب وضع اشتغال

همانگونه که در جدول ۱۲ مشاهده می‌شود، اکثر سالمنندان ۶۰ ساله و بالاتر (حدود ۷۷ درصد جمعیت سالمنندان) کارکنان مستقل هستند. حدود ۹۷ درصد مردان سالمند و ۳ درصد زنان سالمند برای انجام فعالیت‌های خود مزد و حقوقی دریافت نمی‌کنند و مزد و حقوق بگیری در استخدام ندارند.

نکته قابل توجه آن است که در مقابل ۱۶ درصد مردان سالمند کارکنان فامیلی بدون مزد می‌باشند و حدود ۸۴ درصد زنان سالمند کارکنان فامیلی بدون مزد. در بین سالمنندان غیرفعال از نظر اقتصادی (جدول ۱۳) حدود ۹۸/۳ درصد زنان سالمند خانه‌دار و در مقابل ۱/۷ درصد مردان خانه‌دار می‌باشند. ۳۰ درصد

۸۴ درصد سالمنندان شهری و ۹۴/۵ درصد سالمنندان روستایی در بخش خصوصی به کار اشتغال دارند. ۱۲/۷ درصد سالمنندان شهری در بخش عمومی و ۳/۲ درصد سالمنندان روستایی در بخش عمومی شاغلند.

همانگونه که در جدول ۱۶ مشاهده می‌شود، شاغلان ۶۰ ساله و بیشتر در بخش عمومی، حدود ۳ برابر شاغلان ۶۰ ساله و بیشتر روستایی در این بخش می‌باشند و بالعکس، شاغلان ۶۰ ساله و بیشتر روستایی حدود ۱۱ درصد بیشتر از شاغلان ۶۰ ساله و بیشتر شهری در بخش خصوصی شاغل هستند.

خلاصه نتایج

نتایج حاصل از بررسی‌های انجام‌شده در این مقاله به‌طور مختصر عبارتند از:

۱. افزایش امید به زندگی و کاهش سطح باروری موجب بالارفتن شمار سالمنندان ۶۵ ساله و بیشتر در جمعیت کل کشور و گرایش ساخت جمعیتی کشور از ساخت جوان به بزرگسال شده است.
۲. طی سه دهه گذشته، درصد سالمنندان مرد نسبت به سالمنندان زن رو به کاهش بوده است.
۳. طی سه دهه گذشته، درصد سالمنندان شهری نسبت به سالمنندان روستایی افزایش یافته است. به طوری که در سال ۱۳۷۵، ۵۶/۷ درصد جمعیت سالمنندان مربوط به جمعیت شهری بوده و ۴۳/۳ درصد سالمنندان کشور را جمعیت روستایی تشکیل داده‌اند.
۴. در سال ۱۳۷۵ شمار مردان ۶۰ ساله و بیشتر باسواد سه برابر زنان سالمند روستایی باسواد می‌باشد.
۵. ۹۰ درصد مردان سالمند دارای همسر و در مقابل ۵۱ درصد زنان سالمند دارای همسرند.

سالمنندان دارای درآمد بدون کار هستند. در ازای ۷۲/۵ درصد مردان سالمند دارای درآمد بدون کار فقط ۲۷/۵ درصد زنان سالمند دارای درآمد بدون کار هستند. این در حالی است که ۹۶ درصد زنان ۶۰ ساله و بیشتر غیرفعالند (جدول ۱۳)، که این آمار، توجه خاص به تأمین اجتماعی و بیمه‌های سالمندی را گوشزد می‌کند.

توزیع سالمنندان کل کشور بر حسب بخش فعالیت

در سال ۱۳۷۵، حدود ۹۰ درصد سالمنندان ۶۰ ساله و بالاتر کشور در بخش خصوصی مشغول به کار بوده‌اند. این مطلب مؤید آن است که افراد پس از رسیدن به سن بازنشستگی برای تأمین معاش خود در بخش خصوصی مشغول به کار می‌شوند. از نظر اشتغال در بخش خصوصی بین مردان و زنان سالمند تفاوت چشمگیری مشاهده می‌شود. در حالی که ۹۰ درصد مردان سالمند در بخش خصوصی شاغلند، این رقم در مورد زنان سالمند به ۸۲ درصد می‌رسد.

۷/۴ درصد شاغلان سالمند در بخش عمومی اشتغال دارند. این ارقام در مورد مردان ۷ درصد و در مورد زنان ۱۳ درصد است. در سال ۱۳۷۵ حدود ۸/۸ درصد جمعیت فعال را سالمنندان ۶۰ ساله و بیشتر تشکیل داده‌اند. ۵۷ درصد فعالان سالمند در نقاط شهری و ۴۳ درصد آنها در نقاط روستایی ساکن هستند.

خانوارهای سالمند		نفره ۱		نفره ۲		نفره ۳		نفره ۴	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
جمع	۳۵۵۶۱۰	۱۴/۵	۶۱۳۹۷۴	۲۵	۳۹۱۰۵۹	۱۶	۱۷۶۴۶	۱۳	
مردان	۷۸۲۳۶	۲۲	۵۲۵۲۴۶	۸۵	۳۵۱۳۷۸	۹۰	۲۹۶۸۶۸	۹۳	
زنان	۲۷۷۳۷۴	۷۸	۸۸۷۲۸	۱۵	۳۹۶۸۱	۱۰	۲۰۷۷۸	۷	
نفره ۵		نفره ۶		نفره ۷		نفره ۸		نفره ۹	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
جمع	۲۵۲۸۲۹	۱۰	۱۸۷۷۴۳	۸	۱۴۲۲۵۶	۶	۷۷۸۰۴	۳	۵۱۴۱۶
مردان	۲۴۲۰۱۵	۹۶	۱۸۲۱۷۱	۹۷	۱۳۸۹۸۲	۹۸	۷۶۳۳۶	۹۸	۵۰۵۸۹
زنان	۱۰۸۱۴	۴	۵۵۷۲	۳	۳۲۷۴	۲	۱۴۶۸	۲	۸۲۷

جدول ۱۰: توزیع خانوارهای معمولی با سرپرست ۶ ساله و بیشتر بر حسب تعداد خانوار

تعداد سالمندان ۶ ساله و بالاتر فعال از نظر اقتصادی		کل		شاغل		بیکار	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
جمع	۱۳۶۴۴۶۹	۱۲۴۹۹۷۱	۹۱/۶	۱۱۴۴۹۸	۸/۴		
مردان	۱۳۰۲۹۴۸	۱۱۹۲۴۸۲	۹۱/۵	۱۱۰۴۶۶	۸/۵		
زنان	۶۱۵۲۱	۵۷۴۸۹	۹۳/۵	۴۰۳۲	۶/۵		

جدول ۱۱: جمعیت ۶ ساله و بیشتر بر حسب وضع اشتغال به تفکیک جنس در سال ۱۳۷۵

سالمند		کارفرمایان		کارکنان مستقل		مزد و حقوق بگیران		کارکنان فامیلی بدون مزد	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
جمع	۱۱۲۴۵۸۵	۷۶۰۷۲	۶/۸	۸۶۶۱۲۰	۷۷	۱۶۵۰۶۱	۱۴/۷	۱۷۳۳۲	۱/۵
مردان	۱۰۷۶۹۷۴	۷۳۶۸۰	۹۷	۸۴۲۸۹۱	۹۷	۱۵۷۶۱۴	۹۵/۵	۲۷۸۹	۱۶
زنان	۴۷۶۱۱	۲۳۹۲	۳	۲۳۲۲۹	۳	۷۴۴۷	۴/۵	۱۴۵۴۳	۸۴

جدول ۱۲: جمعیت ۶ ساله و بیشتر بر حسب وضع اشتغال در سال ۱۳۷۵

جمعیت ۶ ساله و بالاتر غیر فعال		محمّل		خانه‌دار		دارای درآمد بدون کار		سایر	
کل درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
جمع	۲۵۹۶۹۳۹	۰/۴	۹۶۳۰	۵۴/۱	۱۴۰۶۱۹۶	۳۰	۷۷۹۳۱۱	۴۰/۱۸۰۲	۱۵/۵
مردان	۸۲۲۰۳۵	۴۸	۴۵۸۰	۱/۷	۲۴۱۳۹	۷۲/۵	۵۶۵۱۹۶	۲۲۸۱۲۰	۵۷
زنان	۱۷۷۴۹۰۴	۵۲	۵۰۵۰	۹۸/۳	۱۳۸۲۰۵۷	۲۷/۵	۲۱۴۱۱۵	۱۷۳۶۸۲	۴۳

جدول ۱۳: جمعیت ۶ ساله و بالاتر غیر فعال به تفکیک وضع فعالیت بر حسب جنس در سال ۱۳۷۵

شاغلان ۶ ساله و بیشتر	کل	بخش خصوصی		بخش عمومی		بخش تعاونی		اظهار نشده	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
جمع	۱۲۴۹۹۷۱	۱۱۲۴۵۸۵	۹۰	۹۲۲۸۹	۷/۴	۳۰۴۹	۰/۲	۳۰۰۴۸	۲/۴
مردان	۱۱۹۲۴۸۲	۱۵۷۶۹۷۴	۹۰	۸۴۶۲۰	۷	۲۸۲۷	۰/۳	۲۸۰۶۱	۲/۷
زنان	۵۷۴۸۹	۴۷۶۱۱	۸۲	۷۶۶۹	۱۳	۲۲۲	۰/۴	۱۹۸۷	۴/۶

جدول ۱۴: شاغلان ۶ ساله و بیشتر به تفکیک جنس بر حسب فعالیت در سال ۱۳۷۵

کل فعالان در سال ۱۳۷۵	سالمندان ۶ ساله و بیشتر فعال		سالمندان فعال ساکن در نقاط شهری		سالمندان فعال ساکن در نقاط روستایی	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۴۵۲۵۶۶۱۹	۳۹۷۸۱۲۷*	۸/۸	۲۲۵۴۲۱۱	۵۷	۱۷۱۰۶۶۲	۴۳

جدول ۱۵: سالمندان ۶ ساله و بیشتر به تفکیک شهری و روستایی

شاغلان ۶ ساله و بیشتر	کل	بخش خصوصی		بخش عمومی		بخش تعاونی		اظهار نشده	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
جمع	۱۲۴۹۹۷۱	۱۲۴۵۸۵	۹۰	۹۲۲۸۹	۷/۴	۳۰۴۹	۰/۲	۳۰۰۴۸	۲/۴
شهری	۵۴۷۳۰۳	۴۶۰۴۰۸	۸۴	۶۹۶۶۸	۱۲/۷	۱۸۵۷	۰/۳	۱۵۳۷۰	۳
روستایی	۶۹۴۷۹۲	۶۵۶۴۵۱	۹۴/۵	۲۲۵۹۶	۳/۲	۱۱۹۰	۰/۲	۱۴۵۵۵	۲/۱

جدول ۱۶: شاغلان ۶ ساله و بیشتر بر حسب بخش خصوصی و عمومی به تفکیک شهری و روستایی در سال ۱۳۷۵

خصوصی اشتغال دارند.
۱۷. طی سه دهه گذشته بار تکفل نظری (نسبت وابستگی سنی سالمندان) رو به افزایش بوده است.
۱۸. نسبت سالمندان به همسالان (۰-۱۴ ساله) در کشور رو به افزایش است.
۱۹. سالمندی موضوعی چندبعدی است و پرداختن صحیح به تمام ابعاد آن از عهده یک بخش یا سازمان خارج است. لازم است تمام دستگاه‌ها، بخش‌ها و سازمان‌های مرتبط، در قالب اقدام‌های همسو و هماهنگ به مرتفع ساختن نیازهای سالمندان و تعدیل اثرات سالخوردگی جمعیت بپردازند. این مهم زمانی محقق خواهد شد که سیاست کشوری سالمندی تدوین و در راستای آن وظایف بخش‌های مختلف تعیین شده باشد.

۱۱. ۹۷ درصد کارفرمایان سالمند مرد، و فقط ۳ درصد آنان زن می‌باشند.
۱۲. بیشتر سالمندان پس از رسیدن به سن بازنشستگی برای تأمین معاش خود در بخش خصوصی مشغول به کارند (۹۰ درصد سالمندان در سال ۱۳۷۵).
۱۳. ۹۲ درصد سالمندان شاغل در بخش عمومی مردان ۶۰ ساله و بالاتر و فقط ۸ درصد زنان سالمند می‌باشند.
۱۴. سالمندان شهری بیش از سالمندان روستایی (۲۲ درصد بیشتر) در بخش تعاونی به کار اشتغال دارند.
۱۵. سالمندان شهری شاغل در بخش عمومی تقریباً سه برابر شاغلان ۶۰ ساله و بالاتر روستایی شاغل در بخش عمومی هستند.
۱۶. سالمندان روستایی بیش از سالمندان شهری به فعالیت در بخش

۶. نسبت زنان سالمندی که بی‌همسری آنها بر اثر فوت همسر می‌باشد تقریباً ۴/۹ برابر مردان سالمند فوت‌شده است.
۷. در خانوارهای معمولی با سرپرست ۶۰ ساله و بیشتر ۲۲ درصد سالمندان مرد و ۷۸ درصد سالمندان زن سرپرستی خانوارهای یک نفره را بر عهده دارند و بالعکس ۹۸ درصد سالمندان مرد و ۲ درصد سالمندان زن سرپرست خانوارهای ۱۰ نفره می‌باشند.
۸. ۹۳/۴ درصد زنان فعال از نظر اقتصادی، شاغل و ۶/۶ درصد آنها بیکارند.
۹. ۹۱/۶ درصد مردان ۶۰ ساله و بیشتر فعال از نظر اقتصادی، شاغل و ۸/۴ درصد آنها بیکارند.
۱۰. در بین سالمندان دارای درآمد بدون کار حدود ۷۲/۵ درصد مردان و ۲۷/۵ درصد زنان سالمند هستند.